

INTRODUKTION TIL MUSIKTERAPI OG MUSIKMEDICIN SOM KOMPLEMENTÆRE BEHANDLINGSFORMER

Folkeuniversitetet
Odense 31.10. 2012

Lars Ole Bonde,
Professor, Ph.d.
Institut for kommunikation,
afd. Musikterapi AAU
lobo@hum.aau.dk
www.musikterapi.aau.dk

DISPOSITION

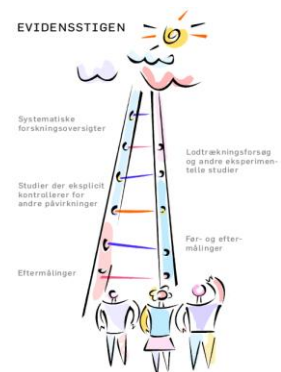
- 1. INTRODUKTION TIL MUSIKTERAPI
DEFINITIONER, HISTORIE, METODER, OMRÅDER
- Generelle definitioner
- Musikterapi og MusikMedicin
- Musikterapiens historie og udvikling i Danmark
- Musikterapi AAU - uddannelse og forskning
- Teorier - og forholdet mellem musikterapi og musikpædagogik
- Kliniske arbejdsområder (i Danmark)

DISPOSITION (FORTSAT)

- 2. CASE-EKSEMPLER OG ILLUSTRATIONER FRA
FORSKELLIGE KLINISKE OMRÅDER
- Assessment (Autismespektret. Assessment)
- Det somatiske område (Hospice, palliativ indsats)
- Ældreområdet (Demens/Alzheimer)
- Børneområdet (børn uden sprog, aktiv MT)
- Neurologi + miljøterapi (neurorehabilitering)
- Voksenpsykiatrien (Pers.forstyrrelse, aktiv MT)

EVIDENS

Et hierarki, hvor
kvalitative studier
ligger nederst,
Cochrane reviews
øverst

MUSIKMEDICIN COCHRANE REVIEWS

- ◉ Musik & afspænding ifm fødsler
- ◉ Musik mod stress og angst hos hjertepatienter
- ◉ Musik som smertelindring ifm abort
- ◉ Musik som smertelindrende intervention
- ◉ Musik til forbedring af fysisk og psykisk velbefindende hos kræftpatienter

MUSIKTERAPI COCHRANE REVIEWS

- ◉ Musikterapi og standardbehandling mod symptomer ved skizofreni
- ◉ Musikterapi til forbedring af kommunikation hos børn med autisme
- ◉ Musikterapi til reduktion af symptomer ifm depression
- ◉ Musikterapi i palliativ pleje
- ◉ Musikterapi til forbedring af bevægelsesfunktioner efter hjerneblødning
- ◉ (Musikterapi til forbedring af livskvalitet ved demens) <http://onlinelibrary.wiley.com/cochranelibrary/search>

KVALITATIV DOKUMENTATION BENT JENSEN (1)

- ◉ Brugerberetning - Kvinde 31

- ◉ Døren går op, og synet og duften af musikinstrumenterne - man bliver jo aldeles som et barn i en slikbutik. Og dette er "Behandling". - Med fare for at det skal lyde som ugeblads-sensationsjournalistik: mine vanlige smådeprimerede tanker samt en ekstraordinær intensiv livslede gennem et halvt års nedtur på flere fronter i tilværelsen, forsvandt efter ganske få gange i musikterapien.

BENT JENSEN (2)

Hvad har du fået ud af forløbet	Besvarelser individuel musikterapi
1	Meget. Og noget af det har jeg ikke rigtig ord for. Overordnet – igennem den tid jeg har været tilknyttet, har jeg igen fået lidt lyst til at leve. Selvmordstanker væk.
2	Jeg har lært at synge solo. Jeg har lært at bruge mine følelser i sang og spil
3	Åh, en hel del! Det har været terapi for mig og fantastisk at opleve at terapi ikke kun er at sidde og snakke. Jeg har udviklet min sangstemme helt enormt meget hvilket bedrager til lidt ekstra selvtillid. Det lyder måske ikke af meget – men det er det!
4	Markant bedring af koncentrationsevnen. Mere selvværd og indre ro. Lidt bedre til at acceptere og være i nuet. Lidt lettere ved at indgå i sociale sammenhænge.
5	En hel masse. Bl.a. at jeg er blevet bedre til at spille saxofon
6	Jeg har fået en at spille sammen med, efter i mange år kun at have spillet for mig selv. En der kan og vil spille lige præcis den musik jeg helst vil spille.
7	Jeg er mindre psykotisk og samlet og grounded
8	Har tabt angst for instrumenter og fået større tiltro til eget udtryk
9	Set nye sider af mig selv
10	Det har været sjovt. Du er en kæmpe støtte. Jeg har været glad for at spille sammen med dig.

ALTERNATIV, KOMPLEMENTÆR, INTEGRERET...BEHANDLING

- ◉ I Australien bruger "National Institute of Complementary Medicine" (NICM) følgende definitioner:
- ◉ **Komplementær behandling:**
"Sundheds- og medicinske systemer, praksis og produkter, der ikke på nuværende tidspunkt er anerkendt som en del af den konventionelle eller etablerede vestlig medicin, der praktiseres af læger, sygeplejersker og lignende fagfolk"
- ◉ **Alternativ behandling:**
"komplementær behandling, der anvendes i stedet for etableret vestlig behandling"
- ◉ **Traditionel behandling:** "den oprindelige australske befolknings medicin og behandlingspraksis"
- ◉ **Integreret behandling:**
"komplementær behandling som bruges sammen med etableret vestlig behandling".

DEFINITIONER (1) WFMT 2011

Musikterapi er den professionelle brug af musik og dens elementer som interventionsform i medicinske, uddannelsesmæssige og hverdagsmiljøer i forhold til enkeltpersoner, grupper, familier eller lokalsamfund, som forsøger at optimere deres livskvalitet og forbedre deres fysiske, sociale, kommunikative, følelsesmæssige, intellektuelle og åndelige sundhed og velvære. Forskning, klinisk praksis og i musikterapi er baseret på faglige standarder fastlagt ud fra kulturelle, sociale og politiske sammenhænge.

DEFINITIONER (1A) WFMT 2011

- ◉ *den professionelle brug af musik og dens elementer som interventionsform*
- ◉ *i medicinske, uddannelsesmæssige (pædagogiske) og hverdagsmiljøer*
- ◉ *i forhold til enkeltpersoner, grupper, familier eller lokalsamfund, som forsøger at*
- ◉ *optimere deres livskvalitet og forbedre deres fysiske, sociale, kommunikative, følelsesmæssige, intellektuelle og åndelige sundhed og velvære.*
- ◉ *Forskning, klinisk praksis og i musikterapi er baseret på faglige standarder fastlagt ud fra kulturelle, sociale og politiske sammenhænge.*

DEFINITIONER (2) BRUSCIA - RUUD

- ◉ Musikterapi er en systematisk interventionsproces, hvor terapeuten søger at fremme klientens sundhed og velbefindende ved at bruge musikalske oplevelser samt de relationer, der udvikler sig gennem disse, som dynamiske kræfter til forandring. Ken E. Bruscia: Defining Music Therapy, 1998

- ◉ Musikterapi er brugen af musik til at give mennesker nye handlemuligheder. Even Ruud: Musikk som kommunikasjon og samhandling. 1990.

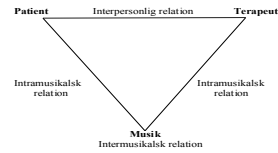
MUSIKTERAPI - MUSIKMEDICIN - MUSIKHEALING

- ◉ **Musikmedicin** er baseret på en lineær, naturvid. stimulus-responstænkning: den specielt udvalgte musik virker i kraft af sine særlige egenskaber.
- ◉ **Musik/lyd-healing** er baseret enten på en lineær, kosmisk stimulus-responstænkning eller på rituel kontekstualisering af musik/lyd
- ◉ **Musikterapi** er baseret på en dialektisk/systemisk relationsbaseret forståelse af dynamikken mellem musik, klient og terapeut.

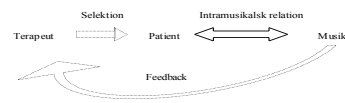
MUSIKMEDICIN VS. MUSIKTERAPI

ELEMENTER OG RELATIONER I MUSIKTERAPI OG MUSIKMEDICIN

MUSIKTERAPI

MUSIKMEDICIN

MUSIKTERAPIENS HISTORIE I DK

3 faser:

1. **1960-1982: Pionerfasen:** en musikterapeutisk praksis udvikles inden for en række områder og hvor det organisatoriske arbejde påbegyndes. C.M. Savery, Claus Bang, Synnøve Fris, Søren Mühthausen
2. **1982-1995: Opbygningsfasen:** den nye AAU-uddannelse (1982) udvikles og er ramme for teoriudvikling og de første forskningsprojekter. Inge Nygaard Pedersen, Benedikte Scheiby, Tony Wigram
3. **1996-2012: Kampen for anerkendelse.** Uddannelsen og forskningen er konsolideret og international. Kandidaterne finder arbejde inden for stadig nye områder. Den store udfordring er kampen for statslig anerkendelse og autorisation.

ANERKENDELSE: FFK 8. MAJ 2007

Prof. Kirsten Drotner (formand for FFK) motiverer rådets pris for "Årets mest dynamiske humanistiske forskningsmiljø": Prisen gives for "at have udviklet musikterapi i DK til en bredt favnende, forskningsbaseret profession med en stærk international position, og for at have bidraget til udvide den humanistiske forsknings horisont ved at bygge bro mellem humaniora og sundhedsvidenskab."

MUSIKTERAPEUTUDDANNELSEN AAU

- En femårig enhedsuddannelse 3(BA)+2(MA)
- *Uddannelsen består af tre spor:*
- Et teoretisk spor
- Et musikalsk færdighedsspor
- Et terapi-spor: egenterapi + praktikperioder
- Overblik/Skema ->

MUSIKTERAPIUDDANNELSEN AAU

Semester	TEORISPORET (Kursus + projektarbejde)	MUSIKSPORET (gruppeundervisning)	TERAPISPORET + Praktik
1	Musik og menneske. Introduktion til musikpsykologi	Sammenpil Hovedinstrument 1: Repertoire & Performance Hovedinstrument 3: Intuitiv anvendelse Akkompagnementsinstrument & Howelere (A&H) Terapirettet krop og stemme	Gruppmusikterapi
2	Observation og skrivelse af klinisk praksis	Sammenpil Hovedinstrument 1: Repertoire & Performance Hovedinstrument 2: Improvisation A&H	Gruppmusikterapi Observationspraktik (4 uger)
3	Personlighed og udviklingspsykologi	Sammenpil Hovedinstrument 2: Improvisation A&H	Gruppmusikterapi
4	Musikterapi I Sonatik Elementær forskningsmetode	Sammenpil Hovedinstrument 3: Intuitiv anvendelse Terapirettet krop og stemme	
5	Musikterapi II (Valgfag: Musikspecialund)	Kliniske gruppmusikterapi færdigheder Auditiv analyse Terapirettet krop og stemme (Valgfag: Musikterapi sangskrivning)	
6	Musikterapi III Psykiatri	Kliniske gruppmusikterapi færdigheder	Praktik (1 dag om ugen) Gruppesupervision (10 uger)
KANDIDATUDDANNELSEN:			
7	Videregående MT-teori og -forskning (1) (Valgfag: Musik og identitet)	Klinisk anvendelse af hovedinstrument og klaver	Individel musikterapi Gruppledele
8	Videregående MT-teori og -forskning (2)	Klinisk anvendelse af hovedinstrument og klaver	Intertapi (Valgfag: GIM niveau 1)
9	Fremstilling af musikterapiudvælgelse		Praktik (4 måneder) Supervision (individuelle gruppe)
10	Speciale		

MUSIKTERAPIFORSKNINGEN AAU

- **Musikterapiklinikken APS**
  - Center for forskning i musikterapi med psykiatriske patienter. 5 ansatte (3 forskere/klinikere + 2 klinikere). [MIP: 15 Mtp]
<http://ojs.statsbiblioteket.dk/index.php/mip/index>
- **Den internationale forskerskole AAU**
  - Europas eneste musikterapi-forskerskole. Ca. 25 stud fra hele verden, heraf ca ¼ på danske ph.d.-stipendier. 2-3 afhandlinger/forsvar om året
- **VIP-forskning.**
  - P.t. 3 prof. 3 lektorer, 2 adjunkter, alle meget forskningsaktive. Information om publikationer og projekter: [VidenBaseNordjylland](#)
  - CEDOMUS - nyt center åbnet 29. september

INTERNATIONAL FORSKNING: MUSIKTERAPIENS EFFEKT

MusikMedicins og Musikterapis effekt på somatiske og psykologiske parametre er kortlagt i en amerikansk metaanalyse.

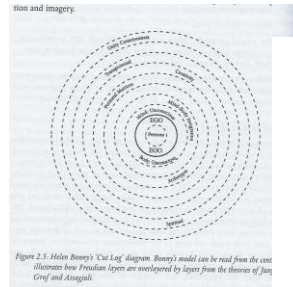
Dileo & Bradt(2005) konkluderer: Via meta-analyser af 179 kontrollerede undersøgelser er det muligt inden for 10 af 11 somatiske områder at påvise en signifikant positiv effekt af MM og MT. Effekten af MT er næsten den dobbelte af MM.

2012: En halv snes COCHRANE reviews

TEORETISK GRUNDLAG

- ⊙ Musikpsykologiske teorier (“Musik og menneske”)
- ⊙ Referentielt musiksyn/ metaforisk musikforståelse
- ⊙ Neuropsykologiske teorier
- ⊙ Psykodynamisk teori
- ⊙ Humanistisk-eksistentiel teori
- ⊙ Transpersonlig teori
- ⊙ Teorier om ændrede bevidsthedstilstande
- ⊙ Terapiteorier: Forandring - hvordan & hvorfor
- ⊙ Med andre ord: uddannelsen og forskningen er eklektisk

EN BEVIDSTHEDSMODEL: HELEN BONNYS “CUT-LOG”

EN TEORETISK MUSIKFORSTÅELESSEMODEL

4 GRUNDLÆGENDE EGENSKABER, OPLEVELSE-, FORSTÅELSE- OG ANALYSENIVEAUER (RUUD)

- ⊙ Musik som lyd:
Musik som fysisk, klingende vibrationsfænomen, der kan måles og vejes, med fysiologisk, medicinske og adfærdsregulerende potentialer. Ontologi: Musik som *stimulus*.
- ⊙ Musik som sprog med syntaks
Musik som æstetisk fænomen. De musikalske elementers samspil i en ordnet og musikalsk meningsfuld helhed med et sundhedsfremmende potentiale. Ontologi: Musik som sprog med syntaks. Musik *som* terapi.
- ⊙ Musik som sprog med semantisk mening
Musik som betydningsbærende fænomen, Musikken refererer til en indre eller ydre verden og giver mening for klienten i forhold til disse. Ontologi: Musik som sprog med mening. Musik *i* terapi.
- ⊙ Musik som samhandling
Musik som socialt, interaktivt fænomen: musikens rolle i relationen, i den terapeutiske proces eller den sociale kontekst. Ontologi: Musik som interaktion - som *kommunikation og samhandling*.
Efter Even Ruud 2001, udfoldet i Bonde 2009: Musik og menneske.

MUSIKTERAPI IFT. MUSIKPÆDAGOGIK

FORSKELLE LIGHEDER	MUSIK-PÆDAGOGIK	MUSIKTERAPI
MÅL: ÆNDRE ADFÆRD - UDVIKLE FÆRDIGHEDER	ÆNDRE MUSIKALSK ADFÆRD	ÆNDRE IKKE-MUSIKALSK ADFÆRD
Arb. med MUSIKALSKE FORLØB (korte/lange)	PRODUKT-ORIENTERING	PROCES-ORIENTERING
LÆREPROCES	ALMEN, FAG- OG FÆRDIGHEDS-ORIENTERET	TERAPEUTISK ORIENTERET MOD PROBLEMOMRÅDER
NUZO	Nye mus. færdigheder via Instruktion + Øvning	Nye alm færdigheder via spilleregler og improvisation
MEDANSVAR (Elev/Klient)	ANSVAR FOR EGEN LÆRING (pæd.kontrakt)	ARBEJDSALLIANCE (terapeutisk kontrakt)

KLINISKE METODER/RETNINGER

6 internationalt kendte MT retninger (1999/2012)

- ◉ Analytisk orienteret musikterapi (AOM)
- ◉ Guided Imagery and Music (GIM)
- ◉ Kreativ musikterapi (Nordoff/Robbins)
- ◉ Samfundsmusikterapi (Community Music Therapy)
- ◉ Adfærdorienteret/kognitiv musikterapi
- ◉ Rolando Benenzons eklektiske musikterapi

MUSIKTERAPI SOM MILJØTERAPI: MUSIK PÅ EN ONKOLOGISK BØRNEAFDELING

Musikterapeut Ilan Sanfi på Skejby Sygehus
PhDprojekt om MT ifm venflon-isætning

KLINISKE ARBEJDSOMRÅDER I DK

- ◉ Psykiatri (hospitaler, socialpsykiatri)
- ◉ Somatiske hospitaler/Rehabilitering
- ◉ Palliativ behandling/hospice
- ◉ Det specialpædagogiske område
- ◉ Neurologi/neuro-rehabilitering
- ◉ Demens/Alzheimer/plejehjem
- ◉ Autisme-spektrum (Asperger, kommunikationsproblemer)
- ◉ Døve, døv-blinde
- ◉ "Normal-området" (eks. Selvudvikling, parterapi)
- ◉ Nye områder: Flygtninge, Familiebehandling, Stressbehandling, Fængsler/Retspsykiatri, Organisationsudvikling, Personalepleje

BENNYS GODE RÅD..... -> PAUSE

Hermed et godt råd til sundhedsstyrelsen

Og Worlds Health Organisation:

Tænk ikke kun på lægeinstrumenter

Men også på musikinstrumenter.

Ordinér ikke bare piller og beskæring

Skriv recepter ud på musik f.eks.

2 dele Mozart + 1 del Armstrong

Og et stænk Gustav Winckler

Eller noget i den dur.

Musikken gør en svag på en måde

Så man blir stærk.

(Nomader med noder)

KLINISKE ARBEJDSOMRÅDER I DK (1)

- **Psykatri (hospitaller, socialpsykiatri):** musikterapi som
  - a) psykoterapi: arbejde med intra-, interpersonelle og deficit problematikker (skizofreni, personlighedsforstyrrelser, angst)
  - b) miljøterapi/rekreation: musikaktiviteter herunder patient-bands (Voksne - der er ingen MT i dansk børne/ungdomspsykiatri)
- **Somatiske hospitaler/Rehabilitering:** MT til smerteafledning, angstreduktion, entrainment (påvirkning/synkronisering af fysiologiske parametre), genoptræning, forbedring af QoL mm. (Børn/voksne)
- **Palliativ behandling/hospice:** MT til afklaring af eksistentielle og åndelige spørgsmål, planlægning af patientens begravelse, smertelindring, facilitere kommunikation. (Døende voksne)
- **Det specialpædagogiske område:** selvudtryk, kommunikation, udvikling af sproglige og sociale kompetencer. (Børn/voksne)
- **Neurologi:** funktionstræning, rehabilitering, kommunikation og kontakt. (Børn/voksne)

VIDEOEKSEMPEL

- Palliativ pleje / "End-of-life-care":
- Canadisk optagelse, som illustrerer hvordan musikterapeut og klient arbejder spontant med SANGSKRIVNING

LYDEKSEMPEL

Mary's original text (smaller than actual size)

Jeg klæber mig
 hej på dig her er jeg
 og jeg klæber mig til min primær
 sykeplejer kommer til mig og
 læser BOK for mig
 da har jeg har været jøder med mig
 nu her er dag vi er venner
 La det ting sammen andr jeg of
 Lat med træster og han med a. V. Leks
 Sammen andr det blir
 just kommer nu til mig så så med jeg

- Musikterapi med børn livstruende sygdomme
- Eksempel fra Norge, hvor musikterapeuten Trygve Aasgaard bruger sangskrivning i sit arbejde med børn på hospitaler
- med Sang om at kede sig...

KLINISKE ARBEJDSOMRÅDER I DK (2)

- **Demens/plejehjem:** reminiscens, kommunikation, rekreative musikoplevelser (miljøterapi) mm. (Ældre)
- **Autisme-spektrum:** udvikling af evner indenfor kommunikationsområdet, social kontakt, selvudtryk, følelsesmæssige behov, kognitiv udvikling. (Børn)
- **Døve, Døv-blinde:** udvikling af sprog, stemme. (Børn/voksne)
- **"Normalområdet":** individuel, gruppe-, par- og familierapi. Personlig selvudvikling, bearbejdelse af traumer, kriser og sorg, ændring af u hensigtsmæssige handlemønstre, opnåelse af større selvindsigt, stimulering af åndelig/spirituel udvikling mm. (Voksne)
- **Nye områder:** Flygtninge, Familiebehandling, Stressbehandling, Fængsler/Retspsykiatri, Organisationsudvikling, Personalepleje

UDVALGTE KLINISKE EKSEMPLER

- ◉ Assessment (Autismespektret)
- ◉ Det somatiske område (Hospice)
- ◉ Ældreområdet (Demens/Alzheimer)
- ◉ Børneområdet (børn uden sprog)
- ◉ Neurologisk rehabilitering
- ◉ Voksenpsykiatrien - aktiv musikterapi

ASSESSMENT (AUTISMESPEKTRET)

- ◉ **Case: "Joel", Great Ormond Hospital** (NOIST s. 230f) Terapeut: Tony Wigram
- ◉ **Diagnose: Autisme.**
- ◉ **Problemer:**
  - ◉ Ingen brug af nonverbal adfærd til regulering af social interaktion
  - ◉ Bruger ikke direkte øjenkontakt
  - ◉ Dårlig til at relatere til andre mennesker
  - ◉ Manglende socialt imiterende leg
  - ◉ Stereotyp, ritualistisk adfærd [VIDEO]

DET SOMATISKE OMRÅDE (HOSPICE)

- ◉ **Musikterapi på 8 af 17 hospicer i DK**
- ◉ Der findes 5 større, kontrollerede undersøgelser inden for området. De viser, at musikterapien kan have en positiv effekt på terminalt syges livskvalitet og åndelige velbefindende.
- ◉ Kvalitative undersøgelser dokumenterer den rolle, som aktiv musikudøvelse og musiklytning kan spille i forhold til patientens følelsesmæssige, sociale og eksistentielle velbefindende og selvværd.
- ◉ **Eksempler:** Afspænding og åndedrætsregulering (musikterapeut: Annette Majlund)

ÆLDREOMRÅDET - AKTIV & RECEPTIV MT

- ◉ Prof. Hanne Mette Ridder har forsket i musikterapi ift mennesker med demens/Alzheimer og bl.a. udgivet bogen *Musik og Demens* (KLIM 2005). Hun arbejder p.t. med projektet *Musikterapi og frontotemporal demens*.
- ◉ Den primære musikterapeutiske metode er SANG.
- ◉ To bøger om musik i ældreplejen:
  - *Musik i ældreplejen* (1987) "At leve er ikke at hen-leve, men op-leve. Musik kan være andet end underholdning. Musik påvirker mennesket til bevægelse både på det indre og ydre plan.
  - *Musik i øjeblikket* (2011) "For den demensramte er musikken et værktøj, der kan danne bro til omverdenen"

SANG SOM INTEGRATIV DEMENS-BEHANDLING (RIDDER)

'Integrativ anvendelse af sang' tager udgangspunkt i

- neuropsykologiske teorier
- psykofysiologiske teorier
- psykodynamiske teorier
- Da sangen vælges og struktureres efter den dementes behov, dækker metoden alle 4 niveauer i Ruuds model
- Videoeksempel: Erik
  - www.demensportalen.dk

BØRNEOMRÅDET - BØRN UDEN SPROG

- Ulla Holck forsker i MT med børn med svære udviklingsproblemer, f.eks. Forsinket, afvigende eller udeblivende sprog.
- Et *udviklingsteoretisk* perspektiv: MT udnytter vores viden om mor/barn-kommunikation - **kommunikativ musikalitet**, turgivende cues osv.
- Et *interaktionsteoretisk* perspektiv: **Udvikling sker gennem relationer** og forventninger, som har/får en historie.
- Kernebegreb, baseret på empirisk forskning: **"Interaktionstemaer"** udviklet af barnet og Mtp
- [VIDEO-eksempler]

NEUROLOGISK MUSIKTERAPI OG MEDICINSK MUSIKPSYKOTERAPI

- I USA vil meget få mennesker finde på at omtale musikterapi som "alternativ terapi"
- To begreber anvendes: "Complementary therapy" og "Integrative therapy".
- To hospitaler i New York - *Beth Abraham* og *Beth Israel* - er eksempler på musikterapiens integrerede rolle i behandlingen af mennesker med neurologiske problemer (ex. slagtilfælde) og mange andre somatiske lidelser.
- I DK forsker Søren Hald i musikterapi i/som neurorehabilitering. [Video]

VOKSENPSYKIATRIEN - AKTIV MT

- Inge Nygaard Pedersens er leder af Musikterapiklinikken og har forsket i 20 år i psykiatrien.
- En Case: Mandlig pt., 41 år, Diagnose: Forstyrret personlighedsstruktur. Forløb: 57 AOM sessioner over 2 år. - Lydeksempler, Patientens beretning.
- Henvisning: NOIST s. 152-158 - her er hele casen omtalt, med lydeksempler, patientens akvareller og hans egen beretning. Også med på DVD'en.
- Nyt open access tidsskrift: *Musikterapi i psykiatrien online*

HENVISNINGER

- www.musikterapi.aau.dk - AAU-uddannelsens hjemmeside, med links til Forskningsklinikken og Forskerskolen mm.
- www.vbn.aau.dk publikationer & projekter
- www.musikterapi.org - Musikterapeuternes Landsforening MTL
- www.njmt.no - hjemmeside for Nordic Journal of Music Therapy. E-artikler, anmeldelser, links.
- Bent Jensen: www.wix.com/bentmusik/bentmusikterapi#forside
- Litteratur mm:
  - Bonde, Pedersen & Wigram (2001) *Musikterapi: Når ord ikke slår til*. Forlaget KLIM. (2. Udgave planlagt til 2013)
  - Darnley-Smith & Patey (2007) *Musikterapi - en introduktion*. Dansk Psykologisk Forlag
  - *Psyke & Logos* nr. 1, 2007 Tema: *Musik og psykologi*
  - Bonde, L.O. (2009) *Musik og menneske*.
  - *Musikterapi i psykiatrien online* - nyt tidsskrift
  - CEDOMUS www.cedomus.aau.dk
  - 6 foredrag i *Danskernes Akademi* på DR 2 i 2012

